

JUDr. Eva Dandová.

Je odborový svaz (např. z oblasti kultury) oprávněn provádět kontroly BOZP podle § 322 zákoníku práce i u zaměstnavatelů, kde neexistuje odborová organizace?

Ano, prosím.

Podle § 322 odst. 1 zákoníku práce platí, že odborové organizace mají právo vykonávat kontrolu nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci u jednotlivých zaměstnavatelů. Zaměstnavatel je povinen odborové organizaci umožnit výkon kontroly a za tím účelem jí

- a) zajistit možnost prověření toho, jak zaměstnavatel plní své povinnosti v péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci a zda soustavně vytváří podmínky pro bezpečnou a zdraví neohrožující práci,
- b) zajistit možnost pravidelně prověřovat pracoviště a zařízení zaměstnavatelů pro zaměstnance a kontrolovat hospodaření zaměstnavatelů s osobními ochrannými pracovními prostředky,
- c) zajistit možnost prověření toho, zda zaměstnavatel řádně vyšetřuje pracovní úrazy,
- d) zajistit možnost účastnit se zjišťování příčin pracovních úrazů a nemocí z povolání, popřípadě je objasňovat,
- e) umožnit zúčastňovat se jednání o otázkách bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Důležité je však ustanovení § 322 odst. 4 zákoníku práce, podle kterého náklady vzniklé výkonem kontroly nad bezpečností a ochranou zdraví při práci hradí stát. Odbory tedy de facto pomáhají ve výkonu kontroly nad stavem BOZP státu, orgánům inspekce práce.

Z toho důvodu tedy odborové svazy odvozují svoje právo výkonu kontroly nad stavem BOZP i v organizacích, kde odborová organizace nepůsobí.

Jen upozorňuji, že odborová organizace u zaměstnavatele působí již tehdy, když u zaměstnavatele pracuje byť jeden jediný zaměstnanec, který je členem odborů. Dotyčný odborář může být odborově organizován v základní či místní organizaci u jiného zaměstnavatele, ale i u jeho zaměstnavatele pak odbory působí a mohou jednat s právními důsledky za všechny zaměstnance.

Pro úplnost ocituji z Nálezů Ústavního soudu č. 116/2008 Sb., ve věci zrušení některých ustanovení zákoníku práce. Ústavní soud odůvodnil své zamítavé stanovisko k návrhu na zrušení práva odborů na kontrolu nad stavem BOZP v § 322 zákoníku práce takto: „Poněkud jiná je však situace týkající se kontroly bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (§ 322 odst. 1). Kontrolu dodržování bezpečnostních předpisů a pravidel lze považovat za součást obhajoby hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců, což je hlavním úkolem odborových organizací. V oblasti BOZP, která se bezprostředně dotýká života a zdraví zaměstnanců, by měli mít zaměstnanci (a tedy i organizace vystupující jejich jménem) možnost upozornit zaměstnavatele na existující nedostatky, a to i na základě vlastních poznatků a způsobem co nejrychlejším. Ustanovení § 322 odst. 1 lze chápat i jako realizaci základního práva zaměstnanců na uspokojivé pracovní podmínky ve smyslu čl. 28 Listiny (Listina základních práv a svobod).

Právo nestátních orgánů kontrolovat konkrétně bezpečnost a ochranu zdraví při práci má u nás poměrně dlouhou tradici. Toto právo lze do určité míry dovozovat již ze zákona č. 330/1921 Sb., o závodních výborech, jak na to poukazuje ve svém vyjádření ČMKOS [srov. § 3 odst. 1 písm. e)], byť byla tehdejší situace odlišná. Závodní výbory byly všezaměstnanecké orgány, které v určitých oblastech spolupracovaly s odbory a zřizovaly se povinně v závodech, ve kterých pracovalo nejméně 30 zaměstnanců a závod trval alespoň půl roku od zahájení výroby.

Tyto deformace však nic nemění na tom – jak již bylo uvedeno výše – že právo odborových organizací kontrolovat BOZP je reflexí základního práva zaměstnanců podle čl. 28 Listiny, je ve veřejném zájmu a není v rozporu s ústavním pořádkem. Zrušení i tohoto práva odborových organizací by v podstatě znamenalo popření smyslu jejich existence, jíž je ochrana hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců, která směřuje – mimo jiné – k vytváření uspokojivých pracovních podmínek (čl. 27 odst. 1, čl. 28 Listiny). Odbory by se pak staly po výtce akademickým spolkem, který by roli důstojného partnera zaměstnavatelů a jejich organizací hrát nemohl.“